

Henry Bacon's...

6

64
436.3 pl

Az erdélyrészi magyarság
hitelügye.

Irta

Dr. Fenyvesi Soma

ügyvéd.

(Külön lenyomat az „Országos Magyar Szövetség“-nek
hivatalos lapjából, a „Magyar Szövetség“-ből.)

Az erdélyrészi magyarság
hitelügye.

Irta

Dr. Fenyvesi Soma

ügyvéd.

(Külön lenyomat az „Országos Magyar Szövetség“-nek
hivatalos lapjából, a „Magyar Szövetség“-ből.)

HUNGARIA KÖNYVNYOMDA BUDAPEST.

Az Országgyűlési Könyvtár
állományából került

I.

Az erdélyi részekben megindult a föld. Nem mélyen a föld kérge alól felhangzó tompa dübörgés, jelzi a földindulás helyét; nem is földszakadás ez, hol a természet hatalmas, legyőzhetlen ereje bontja széjjel a föld felületét, sülyeszt el virágzó városokat, emel hegyeket a völgyek helyébe és temeti a büszke ormokat a föld mélyébe. Nem hatalmas eget-földet megrázó vihar ez, esöndes, egyhangu, szomorú dobpergés csak, de szól ez a székely községekben naponta. Nem az a dobpergés, mely a székely népet hareba hívta, midőn a „Tűzhalmokon“ meggyuladtak a fáklyák, hanem az államhatalom egyik közege, a jogot érvényesítő bírósági végrehajtó szólaltatja meg e méla hangszert és midőn a pergés el-elhallgat fáradtan, csüggedten, akkor újra kevesebb egy ősi birtokkal, újra összedől egy négy curiát tartó oszlop és lesz hajléktalanná, koldussá a büszke faj valamely kemény harcosa.

Fogy, pusztul a székelység. — Ez a faj, melynek külön aspiratiói a magyar hazával szemben soha nem voltak, melynek eredetéről még vitatkozhatnak a tudósok, még kutathatják azt, hogy avar-e, bolgár-e, besnyő- vagy kabar ivadék, de egy felett már nem foly vita, hogy e faj történelmi és jogi intézményei régebbiek, mint maga a magyar alkotmány és hogy a honfoglalástól máig hű, odaadó fiai voltak a székelyek a hazának. Dalolva mentek a székelyek meghalni az anyaföldért, ma sirva mennek idegenbe, mert az anyaföld megtagadja őket, nem tudnak megélni e földből e földért. A székelyföld ezrével hagyja kimenni fiait, nem politikai indokok viszik; nem katonai kényszer elől szöknek. Tisztán gazdasági kérdés ma már a kivándorlás. Özönlik kifelé a székely, mert a föld nem tudja eltartani a népet és a nép nem tudja megtartani a földet.

A vasut hiányában való elzárkózottság, mely minden ipari lendületet lehetetlenné tett; a Romániával való vámháboru, mely az amugy is gyenge és fejletlen ipart teljesen tönkretette, nem ép szerencsés törvényalkotások, melyek a székelyföld sajátságos viszonyaival nem számoltak, a folyton növekvő terhek és ezekkel szemben a föld korlátolt jövedelme, mely megfelelő tőke és befektetés hiányában nem fokozódott, mind megannyi fokmérői a székelység gazdasági hanyatlásának. Hozzá jött még az erdőarányosítás, mely szabad tért nyitott a legvadabb és legszemérmertlenebb spekulációnak, mely potom áron vásárolta össze az erdőarányrészeket, a legelőelkülönítés, mely az állattenyésztést támadta meg létalapjában; jött a pénzügyintézeteknek a velőkig ható gazdálkodása és egy napon arra ébredtünk, hogy az erdélyi részeknek legszilárdabb talaja megindult.

Pusztulásnak indult a székelyföldön minden; csak kettő virágzott: a pénzügyintézetek és a kivándorlás. — A kivándorlás az emberanyagot tizedelte, a pénzügyintézetek a földet alakították át ingóvá. — Egyetlen egy sorozásnál egy év alatt 12,436 sorozókötelezett hiányzott. Szine, java, virága a székelységnek tünt el Romániába. Akik pedig oda át mennek, reánk nézve örökre elvesztek.

Thirring kimutatja, hogy 5 székelyföldi határállomásnál 10,065 a vissza nem tértek száma 3 év alatt. Barabás Endre 200,000-re teszi a künn levő csángók és székelyek számát. Hegedüs Loránt „a székelyek kivándorlása Romániába“ című jeles munkájában, mely leghűbb tükre az egész székelyföldi kivándorlásnak, 100,000-re teszi azon székelyek számát Romániában, kik még tudnak magyarul. Még tudnak magyarul, még nyelvökben félig-meddig a mieink, de ragaszkodásuk már szünőfélben van, érzésben már nem a mieink. Kinek ne véreznék a szive, ha olvassa, miként változott át odaát Kertész György Gradinár Gyorgyevá, miként lett szomszédja Ardeanu Gyorgyevá Erdélyi Gyuriból, kinek nem pirul az arca megtudva, hogy ama korecsmában, hová nagy számban járnak magyarok, ott diszlik nagy dicsőségünkre két magyargyalázó kép, mindkettő a bukaresti liga ajándéka, és kinek nem dobban meg a szive annak hallatára, hogy a Faravani név Forrófalvát Soboana név Szabófalvát, Valemare név Nagypatakot jelentette és mit szól nemzeti öntudatunk, keleti fatalismussal határos türelmességünk ahhoz, hogy odaát kihallgatásra idézik azt a csángót, aki Budapestre utazik?

Pedig, de nagyon jó lenne már komolyan foglalkozni az erdélyi részekkel, pedig de jó lenne már tisztában lenni azzal mindenkinek, hogy a magyarság gyengülése, a székelység pusztulása egyenlő Erdély elvesztésével.

Hisz csak egy pillantást kell vetnünk Erdélyre. Félkörben veszi körül Románia. Az a Románia, mely egy pillanatra sem feledkezik meg itt élő testvéreiről, az a Románia, melynek merész álmában nem szűnik meg Erdély Románia kiegészítő része lenni, és mely merész álmat igyekszik itt élő román testvéreiben is megvalósítható feladatnak feltüntetni. Ide haza pedig Erdély lakosságának több mint fele román. Egyetlen nagy magyar terület van Erdélyben, a székelység a maga 432 községével. Ma már Balogh Pál tanulmánya alapján tudjuk, hogy az egykor egy tagban feküdt magyar községek ma 48 darabra vannak tagolva 44 magyar falu teljes elszigeteltségben fekszik szanaszét, túlnyomóan román falvak között, magában a székelyföldön 58 román község található. A magyar faj, a magyar elem itt is gyengül. Az utolsó évtizedben Erdély románsága által lakott vidéken a népszaporodás aránytalanul nagyobb volt mint a székelységnél. László Gyula adatai szerint négyzetkilométerenként a szaporodás Beszterce-Naszódmegyében 0.98%, Hunyadmegyében 0.76%, Szolnok-Dobokamegyében 1.17% volt, míg ezekkel szemben volt Csikmegye szaporodása 0.28%, Háromszékmegyéé 0.37% és Udvarhelymegyéé 0.43%. Az oláhság létszáma a székelyföldön e tíz év alatt 88,820-ról 97,200-ra, viszonylagos számaránya pedig 17.68%-ról 18.28%-ra emelkedett. A szaporodás tehát 8880 lélek vagyis több mint 10%, míg az összes lakosság száma a 4 vármegyében csak 6.21%-kal növekedett. Fogarasban 5%, Hunyadban 6%, Beszterce-Naszódon 4.70%, Szeben vármegyében 2.40% a magyar elem. Ez a számszerűleg gyenge elem nem fogja megmenteni Erdélyt a román előzönléstől. Ha az a bástya, melyet a székelység képez, eldől, akkor a románság tengere hullámaival elborítja egész Erdélyt. És akkor megszűnt Erdély a mienk lenni.

II.

Nincs miért általános elvi fejtegetés tárgyává tennem ama kérdést, hogy valamely állam gazdasági fejlődésére mily befolyással vannak annak hitelviszonyai. Jó hitelszervezet, a hitelügyek gyors és olcsó kielégítése tőkeszegény országban, minő

a mienk, fokozott jelentőséggel bír, sőt bizonyos fokig a töké-
hiányt pótolja. De az erdélyi részekben a hitelkérdésnek nem-
csak gazdasági része veendő megfigyelés alá; itt nemcsak az
bír jelentőséggel, hogy milyen módon elégittetnek ki a fel-
merülő hitel igények, hanem az is jelentőséggel, még pedig
nemzeti szempontból felette nagy jelentőséggel bír, hogy kik
részéről történik a hitelnyújtás, kik azok, kik a hitel igények
kielégítése révén, bizonyos függőségben tartják azokat, kik
hitelre szorulnak, s így mintegy lekötve tartják a földet is,
amelyen követelésük nyugszik. Nagy fontossággal bír annak
felderítése, hogy azokat, kik hitelt nyújtanak, kizárólag üzleti
szempontok vezetik-e, avagy oly tendencia is nyilvánul el-
járásokban, egész szervezetökben, mely a nemzeti állam kiépítése,
a magyar faj supremáciája szempontjából veszedelmesnek tekint-
hető? És ha ezek szem előtt tartásával az erdélyi részek hitel-
viszonyait vizsgáljuk, aggodalom fog el bennünket, mert azt
kell látnunk, hogy míg a székelyföldön működő intézetek leg-
nagyobb része mit sem tesz, mint törvényes formák között
alaposan kihasználja a hitelre szorult egyéneket; míg azt lát-
juk, hogy az erdélyrészi magyar intézetek között semminemű
összeköttetésnek, egyöntetűségnek, tervszerűségnek még csak
nyoma sincs, addig a nemzetiségi intézetek főleg az utolsó
10 évben oly céltudatos, egyöntetű, tervszerű eljárást tanusita-
nak, melynek eredménye az, hogy ma nemcsak az ugynevezett
nemzetiségi vármegyéket uralják teljesen, hanem ma már ügy-
nökeik révén a székelyföldön is helyeznek el kölesönöket és igye-
keznek nemcsak nemzetiségi vármegyékben román középosztályt,
birtokososztályt teremteni, hanem magában a székelyföldön is
ugyancsak megerősíteni a román elemeket. És ha itt mindjárt
szembeállítjuk a nemzetiségi intézetek működését saját fajuk
culturalis, gazdasági megerősítése érdekében az erdélyrészi
magyar intézetek ez iránybani tevékenységével, az eredmény
— fájdalom — erősen a magyar intézetek rovására megy.

Általános jellemzésül elmondhatjuk, hogy az erdélyi ma-
gyar intézetek a legsivárabb osztalékpolitikát üzik. Nyíltan
mondhatjuk ezt, mert nemcsak az intézetek mérlegei igazolják,
hanem igazolja annak felderítése is, hogy az összes erdélyi
magyar intézetek együtt vagy külön mit tettek az erdélyi
magyarság gazdasági vagy culturalis megerősítése érdekében.
Végig böngészhetjük azok mérlegeit, elolvashatjuk azok jelen-

téseit. Sehol még csak nyoma sem valamely fontosabb kezdemé-
nyezésnek; alig valahol egy adata is a legegyszerűbb pénzműve-
letek körét meghaladó tevékenységnek. Pedig micsoda rengeteg
intellektualis, nemzeti erő rejlenék e magyar intézetekben, ha
egyébbel is foglalkoznának azok igazgatóságai, mint egyetlen
becézett gondolatuk megvalósításával, hogy nőjjenek a tartalé-
kok és a részvényesek ne panaszkodjanak. Még ma sincs az
erdélyi részeknek egyetlen nagy magyar intézetük, mely bár
ama vidéknek, melynek hitel igényeit kell kielégítenie, társadalmi
megerősítésére, culturalis vagy gazdasági fejlesztésére bármi
jelentékenyebb áldozatot hozna. Viszont a román, de különö-
sen a szász nagy intézetek ép az ellenkezőről tesznek tanusa-
got. Már alapításuk azzal a tendenciával történik, hogy nem
csak közönséges nyereszkes vállalatok legyenek, hanem erős
támogatói, odaadó lelkes harcosai saját faji érdekeiknek, gazda-
sági megerősödésének, culturalis haladásának.

A „Nagyszebeni általános takarékpénztár“, mely működé-
sét 1841. december 11-én 1822 forinttal kezdte meg, azóta mit
sem változtatott alapelvein; humanistikus irányt óhajtott követni
akkor és követ mai napig; 1903. évi üzleti jelentése szerint
ez egy évben 107,987 koronát adott szász culturalis célokra,
tehát a szász faj megerősítésére; sőt — hogy igazságosak
legyünk — 502 korona 78 fillért oly céllal adott, hogy az vallás
és nemzetiségi tekintet nélkül használtassék fel iskolás gyermekek
részére. A „Nagyszebeni földhitelintézet“ 1903-ban 80,000 koronát,
a „Brassói általános takarékpénztár“ 45,628 koronát adott szász
culturalis és gazdasági célokra, tehát e három szász intézet
egy évben 233,615 koronával járult hozzá nemzetiségi jelle-
gök megerősítéséhez; egymaga a nagyszebeni takarékpénztár
pedig az utolsó 10 évben nem kevesebb mint 798,653 koronát
adott ily célokra. Az „Albina“ — bár meg sem közelíti az
említett intézetek forgalmát — a maga részéről is teljes erő-
vel istápolja a román célokat. 1903-ban 16,400 koronát adott
román gazdasági és culturalis célokra, az utolsó 10 évben pedig
összesen 176,280 korona 80 fillért. De a kisebb nemzetiségi
intézetek is tanuságot tesznek arról, hogy fajukért lelkesedni,
azért áldozni is tudnak. Így a „nagyapoldi takarékpénztár“
80,000 korona alaptőke mellett 5807 koronát, a szelistyei takarékpénztár
26,000 korona alaptőke mellett 8179 koronát; a szent-
ágotai takarékpénztár 45,800 korona alaptőke mellett 7108 koro-

nát, a közhalmi takarékpénztár 80,000 korona alaptőke mellett 6578 koronát, a megyesi takarékszövetés és előlegezési egyesület 182,000 korona tőke mellett 18,121 koronát adtak e célokra 1903-ban.

A két legnagyobb erdélyrészi magyar intézet, melynek alaptőkéje a 2.000,000 koronát meghaladja, adott együtt ez évben jótékony és kulturális célokra 2450 koronát.

Bizonyára felmerül e súlyos adatokkal szemben a kifogás, hogy a nemzetiségi intézeteknek más a szervezetük. E kifogást könnyen elintézhethetjük amaz egyszerű kérdés felvetésével, hogy miért nem akadt a magyar intézetek közül bár egy, mely ily szervezettel bír és működik és reá mutatnak ama körülményre, hogy a felsorolt nemzetiségi intézetek is 3—4 kivétellel szintén részvénytársaságok, melyek a pénzügyi eredmény tekintetében is ugyancsak megállják a versenyt. Más ott a szellem! Legyen szabad az ellentét kitüntetésé végett itt megemlékezni ama székelyföldi intézetről, mely a székelyföld egyik községében ama — címében is kifejezésre juttatott — céllal alakult meg, hogy „jelzálog” kölcsönökkel boldogítsa a népet; 100,000 korona alaptőke mellett 7 évi működés után 124,284 korona tartalékalapot gyűjtött, osztalékkul 22%-ot is fizetett és jótékony célokra egy egész esztendőre 34 azaz harminnégy koronát áldozott!!

Szegezzük ide tehát a szomorú tény, hogy az erdélyrészi magyar pénzügyintézetek semminemű kulturális missiót nem teljesítenek; semminemű szolgálatot a nemzeti eszme erősítésének nem tesznek; idegenül, szervezetlenül állanak szemben egymással, és állapítsuk meg ama tény is, hogy a nemzetiségi intézetek mindegyike nemcsak melegágya a nemzetiségi vágyak sokszor mérges virágainak, nemcsak gócpontja a nemzetiségi törekvéseknek, hanem hogy eme törekvések érdekében áldoznak, cselekszenek, tehát élő szervei a nemzetiségi, velünk nem egy irányban kiegyenlíthetetlen ellentétben álló törekvéseknek.

III.

Az előbbi szomorú tények megállapítása után térjünk át az erdélyrészi pénzügyintézetek gazdasági tevékenységének megvizsgálására. Nézzük meg, hogy az erdélyi részek gazdasági viszonyainak megfelelő kölcsönök nyújtásával mely intézetek foglalkoznak? Lássuk első sorban, hogy a birtokos osztály hitel-igényei miként nyernek kielégítést. Az kétségtelen tény, hogy

a birtokos osztály hitel-igényeinek csak a hosszú lejáratú törlesztő kölcsönök felelnek meg. A kölcsönnek az a módja tehát, mely hosszabb időre, elég olcsón adatik és amelynek igénybevételénél a kölcsöntkérő félnek nem kell mások támogatását, kezességét igénybe vennie, mi rendszerint hasonló szolgálatokkal és végeredményben a gazdasági tönkkel jár.

Az ily kölcsön, ha elég olcsó és befektetésre használtatik fel, módot nyújt a kölcsönvevőnek arra, hogy a befektetés révén produkált többletjövedelem által törleszthesse is adósságát, ami egyedüli útja annak, hogy a kölcsön ne az árveréshez vezessen. És ha e tekintetben a nemzetiségi intézeteket összehasonlítjuk az összes többi erdélyrészi magyar intézetekkel, úgy a nemzetiségi intézetek szinte utólérhetlenül haladtak előre. A statisztikai adatok e tekintetben azt mutatják, hogy míg a nemzetiségi intézetek jelzálogkölcsönei 92¹/₂ millió koronát tesznek ki, addig az erdélyrészi magyar intézetek 22 millió koronát helyeztek el ily címen, ami amellettes tanúságot, hogy a román, de különösen a szász intézetek megtalálták a módját annak, hogy a kölcsönre szorult birtokososztályt kézhez kapják és közben is tartásuk. Az erdélyrészi magyar intézetek jóformán nem is foglalkoztak törlesztő kölcsönökkel, ma is csak két ily intézet foglalkozik ezekkel és ezek is a nemzetiségi intézetekhez mérten elenyésző kis eredménnyel. A fővárosi nagy intézetek Erdélyt veszedelmes talajnak nézték, alig vagy csak igen nehezen és kis arányban nyújtottak ide kölcsönt, aminek következménye az volt, hogy a nemzetiségi intézetek jóformán minden verseny nélkül használhatták fel a talajt és hogy minő eredménnyel, mutatják üzleti jelentéseik.

Hogy a fővárosi intézetek mennyire elhanyagolták Erdélyt és különösen a székelyföldet, arra jellemző adat, hogy az „Osztrák-magyar bank” 1902. év végéig Csik- és Udvarhely-megyében egyetlen fillér jelzálogkölcsönt sem adott, egész Háromszéken 439,129 korona, egész Maros-Tordamegyében 299,436 korona birtokkölcsönei voltak elhelyezve.

A „Pesti hazai első takarékpénztár” annyira nem méltatta figyelmére az erdélyi részeket, hogy adatok iránti megkeresésekre azt tudatta, hogy azok oly jelentéktelenek, hogy felmentésre sem méltók. A „Magyar jelzálog hitelbank” mely évek óta tart fenn Kolozsvárt képviselőiséget és most már a székelyföldön is kirendeltséggel bír, az utolsó 10 évben a székely

megyékben 3.625,900 koronát helyezett el összesen 207 kölcsöntvevő között, vagyis átlag 20 család élvezhette évenként e hatalmas intézet támogatását. A „Pesti magyar keresk. bank“, mely szintén foglalkozik jelzálogügyletekkel, Csik- és Háromszék-megyében egyetlen kölcsönt sem nyújtott, Udvarhelymegyében 11,400 koronát, Maros-Tordamegyében 113,326 kor. 55 fillért helyezett el. A „Magyar földhitelintézet“, mely országsszerte megyénként bizottságokat létesített, csak 7 vármegyében nem tartotta szükségesnek a bizottság megalakítását, e 7 vármegyében természetesen bennfoglaltatik a 4 székely vármegye. És dacára annak, hogy a székelyföldön külön kirendeltséget létesített volt, melyet azonban már meg is szüntetett, egész kölcsönállománya a székelyföldön 3.952,400 koronát tett ki.

És ha éveken át csak a földbirtok volt az, mely a kölcsönök legiója folytán a nemzetiségi intézetek befolyása, hatalmas alá került, úgy az utolsó évtizedben és különösen az utolsó 4—5 évben már a városokra is reávetették magukat és ma már az erdélyi részek nagyobb városainak építkezése, a kulturális haladásnak e jelentékeny tényezője, majdnem kizárólag a szász intézetektől függ. Aki valaha megkísérelte vidéki városban levő házra törlesztő kölcsönt szerezni, tudja hogy az mennyi nehézséggel jár. Tudja, hogy szerfelett drágán jut hozzá, és ha már kölcsönt engedélyeztek, úgy legfeljebb az érték egy harmadáig terjed. Épülő félben levő házra pedig egyáltalában nem lehetett kölcsönt kapni. A szász intézetek és főleg a „Nagyszebeni általános takarékpénztár“ ez irányban is uralja egész Erdélyt. És mellette most már kisebb szász intézetek is foglalkoznak a kölcsönök ily nemeivel. Kisküküllő vármegye székhelyén, Dicsőszentmártonban egész utcásor áll modernül épített, csinos házakból, melyek mind a segesvári szász intézet támogatásával létesültek és a székely főváros Maros-Vásárhely — mely maga 3 nagy intézet székhelye — telekkönyvei tanuskodhatnak arról, hogy összes házkölcsönei mintegy 80%-a a „Nagyszebeni általános takarékpénztár“ által adattak, mely csak az utolsó 5 évben ily címen közel 1 millió koronát helyezett el.

Magának a ténynek constatalása, hogy a nemzetiségi intézetek a birtokososztály hiteligenyei kielégítésénél elsőrendű szerepet játszanak, nem ment fel amaz okok kikutatása alól, amelyek e szerepet részökre biztosították.

A fővárosi intézetek képtelenek a központból a nemzeti-

ségi intézetekkel versenyezni; nem ismerik a viszonyokat; félnek a telekkönyvi nehézségektől, apró-cseprő formákhoz ragaszkodnak, melyek a lényegét, a kölcsönök gyors lebonyolítását lehetlenné teszik, és ha már kölcsönt adnak, az érték legkisebb részeig igyekeznek az igényeket leszorítani. Még csak nem is neheztelhetünk ezért a fővárosi intézetekre. Ők nem tartják hivatásuknak az erdélyi részekben nemzetiségi politikát csinálni és a fővárosi bürokrában dolgozó tisztviselőnek bizonyára egy pillanatra sem dobban hevesebben a szíve, midőn a székelyföldi kölcsönöket intézi el.

A nemzetiségi nagy intézetek a kisebb ily intézetek révén mindenütt gyors és megfelelő tájékozást nyernek. Ahol pedig intézetek nincsenek, van ügynökük, megbízottjuk. Kölcsön-feltételeik mérsékeltek, szervezetők, informáltságuk példás, eljárásuk gyors, — ime a siker titkai. Amíg valamely magyar intézet aggodalmas tárgyalásokat folytat, amíg — kellő szervezet hiányában — olyanoktól, kik az intézettel semmi összeköttetésben nem állván, rendszerint késedelmesen is válaszolnak — szerzi be az adatokat, addig a nemzetiségi intézet megbízottja régen megkötötte az ügyletet. Saját tapasztalataim bőven igazolják, hogy mai szervezetők mellett a magyar intézetek képtelenek versenyezni a nemzetiségi intézetekkel, de igazolják a válaszok is, miket Erdély minden részéről kérdéseimre adtak. Egyhangú a válasz, hogy a kis magyar intézetek egyáltalában nem akarnak egyébről tudni mint váltókról, melyek alapján megfelelő visszeszámitolást szerezhetnek, a nagy intézetek pedig a kétségbeesésig nehézkesek. Hisz ha ez nem így lenne, akkor mi oka lenne az erdélyrészi magyar birtokososztálynak arra, hogy a nemzetiségi intézetekhez forduljon segítségért? Mi érzés töltheti el a kisbirtokost, a hazafias érzésű földmivest, ha bajba kerülve, hónapokon át kilincsel a magyar intézeteknél, míg végül néhány nap alatt segít rajta a szász vagy oláh ügynök?!

Igy lassan a nemzetiségi intézetek befolyása alá kerül az erdélyrészi magyar birtokososztály; az 6 kölcsöneik uralkodnak az embereken, az általuk és ami sokkal gyakrabbi eset, az 6 közvetítésükkel vásárolt földbirtokon szervezkedik az új középosztály és amíg mi telepítési ügyünkben is csigalassúsággal haladunk, addig a nemzetiségi intézetek a maguk részéről e kérdést is megoldják. Nem a gazdasági veszedelem tehát egyelőre az, mely a nemzetiségi intézetek részéről fenyeget,

hanem ennél sokkal veszedelmesebb. Nemzeti jellegét gyengítik az amugy is gyenge Erdélynek és erősítik az amugy is erős nemzetiségeket. Ma már tömegesen van az erdélyi részekben román birtok; ma már a székelyföld zárt sorait is bontogatja a szász és román beözönlés. És igazán nem tudok fájdalmasabb és kirivóbb példát felhozni, mint azt, hogy Maros-Vásárhelytől, a székely fővárostól alig egy órányi távolságban fekvő ősrégi magyar nemesi birtokon is a magyar faj birtokszerző és megtartó erejét e balázsfalvi román püspökség emberei hirdetik — oláh nyelven.

IV.

Elevenítsük meg a számokat. Kérjük ezektől számon, hogy az erdélyi részekben minő a nemzetiségi intézetek gazdasági ereje és miként fejlődtek ez intézetek különösen az utolsó 10 évben. Az erdélyi részekben ma — a szövetkezeteket nem is számítva — 68 nemzetiségi intézet van, ebből román 51, szász 17, magyar intézet pedig — ugyancsak a szövetkezeteket nem számítva — van 89; ebből a székelyföldre esik 32. Magyar intézet tehát ma még több van, mint nemzetiségi. De a megoszlás olyan, hogy egyes megyéket a nemzetiségi intézetek teljesen uralnak. Csak három vármegye van, Csik, Háromszék, Udvarhely, melyekben nincs külön nemzetiségi intézet. Ügynökeik azonban itt is mindenfelé vannak és e három megyében is virágozik a nemzetiségi intézetek üzlete. Van azonban olyan megye, hol teljesen magára van hagyatva a számszerűleg amugy is gyenge magyarság. Itt első sorban áll Szebenmegye, melyben nem kevesebb mint 13 nemzetiségi intézet szolgálja a román és szász érdekeket, közöttük a hatalmas „Nagyszebeni általános takarékpénztár“ és az „Albina“, és ezekkel szemben a vármegye szélén Szászsebesen 100,000 korona alaptőkével rendelkező kis intézet szolgálja a magyar érdekeket. Brassó megyében melynek már jelentékenyebb a magyarsága, hisz Brassó városának már több mint egy harmada magyar, a nagy „Brassói általános takarékpénztár“ és az annak idején kifejezetten nemzetiségi tendenciával alakult „szász nemzeti“ bankkal szemben, a brassói magyarság által jóformán fillérekben alakított szövetkezet és a hétfalusi kis takarékpénztár hirdetik a magyar elem pénzügyi erejét. Fogarasmegyében nem kevesebb mint 10 nemzetiségi intézet áll szemben az egy fogarasi takarék-

pénztárral. Nagyküküllőben 8 intézet, közöttük a nagy arányokban fejlődött megyesi takarékegyület áll szemben az egy küküllői magyar takarékpénztárral.

1894-ben volt az erdélyi részekben 32 nemzetiségi intézet, ma van 68 és így az utolsó 10 évben alakult az összes erdélyrészi nemzetiségi intézeteknek több mint fele, összes alaptőkéjük ma 8.357,528 korona, amiből az utolsó 10 évre 3.373,610 korona esik. Az alaptőkéhez viszonyítva forgalmuk és az elért eredmény valóban bámulatos. Hisz elegendő reámutatnom a „Nagyszebeni földhitelintézetre“ mely 200,000 korona alaptőke mellett 39.530.396 korona jelzálog kölcsönállományt mutat ki, és ami még jellemzőbb a „Nagyszebeni általános takarékpénztárra“ amely 10,000 korona alaptőke mellett 40.840,644 korona jelzálogállománnyal rendelkezik. 1894-ben a nemzetiségi intézetek betétei 39 millió koronát tettek ki, ma pedig 85 millióra rugnak; jelzálog követeléseik akkor 60 millió koronát tettek ki, ma 92¹/₂ milliót, tehát 50%-nál magasabb emelkedést mutatnak. Váltótárcájuk 1894-ben kerek összegben 23 milliót tett ki, ma pedig 42 millióra megy. Az erdélyrészi nemzetiségi intézetek követeléseit tehát ma 134 és fél millió koronát tesznek ki. Ha a 92 és fél millió jelzálogkölcsönből 20%-ot azon címen levonunk, hogy a szebeni és brassói intézetek az utolsó 10 évben az erdélyi részeken kívül is nyújtottak kölcsönöket, úgy a nemzetiségi intézetek követelése az erdélyrészi ingatlanokon nem kevesebb mint 73 millió korona. Mekkora hatalom! És mily eredményeket érhetnek el ezek, ha elérkezettnek látják majd az időt, hogy váltótárcájuk és jelzálog követeléseik döntő befolyást gyakoroljanak az erdélyrészi politikai viszonyokra, mily hatalom lehet ez majd a politikai aktivitás mezején!

V.

Ha ezek után az erdélyrészi magyar intézetek gazdasági erejét és fejlődését összevetjük a nemzetiségi intézetekével, úgy azt látjuk, hogy a kereskedelmi hitel ellátása vagyis a váltók útján való hitelkielégítés szempontjából ez intézetek a versenyt a nemzetiségi intézetekkel kiállják. A kolozsvári és marosvásárhelyi intézetek akkora pénzerővel rendelkeznek és a budapesti nagy intézetekkel való összeköttetések révén oly erős háttérrel is, hogy az erdélyrészi kereskedelem hiteligényeit

ki tudják elégíteni. A nemzetiségi vármegyékbe azonban kellő szervezet hiányában behatolniok nem sikerült. Brassó és Szeben vármegyék különösen alig juttatnak valamit forgalmukból a magyar intézeteknek, sőt Udvarhely és Háromszék váltóhitelének jelentékeny részét a brassói és segesvári szász intézetek elégítik ki. Az erdélyrészi ipari fejlődés és a pénzintézetek között mi kapcsolat sincs, és egyelőre ilyen nem is remélünk. Majdnem kizárólag a váltóleszámitolás azon üzletág, melyet ez intézetek kultiválnak.

Az erdélyi megyékben a szövetkezeteken kívül van 89 magyar intézet, ezek alaptőkéje 15.223,767 korona; ami tekintettel arra, hogy a nemzetiségi intézeteknek az alaptőkéje összesen 8.357,528 koronát tesz ki, arra mutat, hogy a magyar intézetek átlag nagyobb alaptőkével dolgoznak; a nemzetiségi intézetek között sok van olyan, melynek alaptőkéje csak 20—40,000 koronát tesz ki, de mely a nagy nemzetiségi intézetek támogatásaival nagy forgalmat csinál. A 89 intézet közül az utolsó 10 évben 35 alakult, melynek alaptőkéje 6.590,000 korona, tehát a számszerinti emelkedésben nem maradtak hátra a magyar intézetek, ami azonban tekintettel az azok által kultivált üzletágra, épenséggel nem mondható gazdaságilag is örvendetes fejlődésnek. Nem pedig azért, mert ezen pénzintézetek egy részét nem a szükséglet hozta létre, hanem élelmes üzletemberek, kik takarékpéztári formában fényesen tudják tőkéjüket gyümölcsösztetni.

Az erdélyrészi magyar intézetek váltótárcája igazolja leginkább azon állításunkat, hogy az intézetek szaporodása nem egyértelmű a gazdasági fejlődéssel. Az erdélyrészi magyar intézetek váltótárcája 82¹/₂ millió koronát tesz ki vagyis még egyszer akkora mint a nemzetiségi intézeteké, ami azt igazolja hogy a magyar társadalom sokkal súlyosabban adósodott el, mint a szász és román, s hogy a magyar birtokososztály jelentékeny része az igényeinek megfelelő jelzálogkölesönök helyett kénytelen a drága és a gazdaközönség céljainak egyáltalában meg nem felelő váltókölesönöket igénybe venni. Még jobban domborodik ki e tény, ha azt tesszük vizsgálat tárgyává, miként állunk az erdélyi részekben a magyar intézetek jelzálogkölesőneivel.

Íme az adatok: Az összes erdélyrészi magyar intézetek jelzálog és kötvénykölesőnei kitesznek 22¹/₂ millió koronát, ami

szembe állítva a nemzetiségi intézetek 92¹/₂ millió korona átlagával, elég élénken illusztrálja a kétféle intézetek gazdasági tendenciáit, mert míg a magyar intézetek váltótárcája majdnem 100%-al nagyobb, mint a nemzetiségi intézeteké, addig a jelzálog és kötvénykölesőnök a nemzetiségi intézetekhez viszonyítva alig haladják meg azoknak egy negyedét.

Lássuk ezek után magát a székelyföldet. Tegyük beható vizsgálat tárgyává az ott működő intézeteket. Számokban nincs hiány. Fájdalom, hogy nincs. Nem valami gazdasági reakcionarius hajlam mondatja ezt velem. Jól tudom, hogy jól szervezett, kellően vezetett takarékpénztár áldása lehet valamely vidéknek. De ott, hol gombamódra teremnek apró-cseprő intézetek, amelyek mérlegei szomorúan hirdetik uzoratorvényeink elégtelen voltát, ott gazdasági haladásról ez intézetek révén még csak beszélni sem lehet. A székelyföldön pedig e tekintetben elég szomorú az állapot. A vasuti közlekedés hiánya, részben a telekkönyvek rendezetlensége, a távolabb működő nagyobb intézetekre elijesztőleg hatottak és ezek egyáltalában nem óhajtottak a székelyföldi kis intézeteknek versenyt csinálni, olyan szervezet létesítése pedig, mely hatalmas központból magát az egész székelyföldet fiókokkal lássa el, vagy az ottani kisebb intézeteket a maga vezetése alatt és a maga erős támogatásával szervezze egyöntetű működésre, szóba sem került. Így tehát nem történhetett egyéb, mint ami azután be is következett. Hogy lépten-nyomon keletkeztek kis takarékpénztárak, melyek más törekvést nem ismertek, mint lehető kevés kamatot adni a betevőknek és lehető sok kamatot és kezelési költséget szedni a váltók után. Ennek eredménye azután oly ijesztő mérvben való eladósodása a székelyföldnek, mely ha rövid időn belül segítségre nem talál, egyenesen gazdasági katasztrófát fog előidézni. A székelyföldön ma a szövetkezeteken kívül 32 magyar pénzintézet működik, 32 intézet alaptőkéje 5.188,973 koronát tesz ki, tehát az összes erdélyrészi magyar intézetek alaptőkéjének ¹/₃-ada a székelyföldön van elhelyezve. Ezen 32 székely intézet váltótárcája 28 millió koronát tesz ki, ami túlnyomó részben a székelyföldet terheli, mert hisz a marosvásárhelyi nagy intézeteket kivéve, melyek szélesebb körű tevékenységet fejtenek ki, a többi intézet vármegyéje határán túl nem igen terjeszkedik.

Ezen 28 millióval szemben a székely intézetek jelzálog és

kötvénykölcsonai 5¹/₂ milliót tesznek ki; vagyis a székelyföldi birtokos az intézeteknél is a neki leghátrányosabb kölcsönemre a váltóra van rá szorulva. A székelyföldön választania a hitelre szorult egyénnek nem igen lehetett; vagy a tömegesen felburjánzó magánuzsorások szipolyozták ki az embereket, vagy a szerfelett drága váltókölcsönt kellett igénybe venni, megszerezni ehhez legtöbb esetben munkával vagy egyenesen pénzzel a megfelelő kezeset vagy — és ez még az illetőre nézve a kedvezőbb eset volt — a nemzetiségi intézetekhez menekült.

A 32 székely intézetből az utolsó 10 évben 8 alakult, amelyek alaptőkéje 1.560,000 korona. Ha ebből az „Agrár takarékpénztár r. t. Maros-Vásárhely“, — melynek működése nemcsak a székelyföldre terjed ki — 1.000,000 korona alaptőkéjét levonjuk, úgy összesen 7 intézet alakulása marad az utolsó 10 évre, mely intézetek azonban csak a váltóüzletet kultiválják és jóformán semmi egyébben nem törődnek. De a váltóüzlet azután virágzik is. Mert míg 1894-ben az összes székelyföldi intézetek váltótárcája 15 millió korona volt, addig 1904-ig 28 millió koronára emelkedett, tehát majdnem 100%-al növekedett a 4 vármegye székely intézeteinek váltótárcája. Hát még ami a székelyföldről a kolozsvári nagyobb intézetekhez vagy a nemzetiségi intézetekhez került?

A váltóüzlet virágzásával szemben a székelyföldi intézetek — nagyon kevés kivétellel — igyekeztek magukat távol tartani a hitelnyújtás ama módjától, mely a birtokos osztálynak egyedül megfelelő, de az intézeteknek kevésbé az, mert nehezebb és talán kevésbé jövedelmező. Értem a jelzálogkölcsönöket. A székely intézetek összes jelzálog és kötvénykölcsonai 5.400,000 koronát tesznek ki. Tíz évvel ezelőtt 3 millió volt, nőtt tehát 2.400,000 koronával. Ha ebből az „Agrár takarékpénztár r.-t. Marosvásárhelyt“, mely intézet nagy fáradsággal és odaadással igyekszik a kisgazdáknak is megfelelő jelzálogkölcsönök útján segítségére lenni, 2.000,000 korona jelzálogkölcsönöit levonjuk, úgy a többi intézetnél a jelzálogteher 10 év alatt jóformán mit sem nőtt, mi azonban nem azt bizonyítja, hogy az adósság nem nőtt, hanem azt, hogy az adósság a legterhesebb formában nőtt, mert hisz a váltóadósság ez intézeteknél 100%-kal lett nagyobb!

A székelyföldi kis intézetek nemcsak nem lendítették a székelyföld gazdasági bajain, hanem egyenesen siettették és

növelték a gazdasági tönkre jutást. A magánuzsorát a törvény üldözte és módja is nyílt az egyeseknek a törvény segélyét is igénybe venni. De arra nem tudok egyetlen esetet sem, hogy a szegény megszorult székely, ki valamely 16—18—20%-ra dolgozó intézet támogatására szorult, később mert volna ez ellen fordulni.

Pedig ha belétekintünk ez intézetek mérlegeibe, hány tönkrement székely véres könnye sir ki a fényes eredményekből. 32 székely intézet 5.188,973 korona alaptőke mellett 605,770 korona évi tiszta nyereséget mutat ki, tehát az összes kiadások, költségek, adók levonása után több mint 11%-os kamatoztatás. Ebből el lehet képzelni, hogy egy-egy kisebb intézetnél mi kamat és kezelési költség szedetett. Csak úgy találokra válogattam ki a mérleghalmazból a következő adatokat. Van olyan intézet a székelyföldön, mely 100,000 korona alaptőke mellett kamat és kezelési díjak bevételeként 51,785 koronát és tiszta nyereségként 17,060 koronát mutat ki; tehát 17%-ot jövedelmezett a befektetett alaptőke, megjegyezvén, hogy ez intézet kizárólag váltóleszámítással foglalkozik; olyan is van, mely 120,000 korona alaptőke mellett 90,354 korona kamatbevétel és 30,965 korona nyereséget mutat ki; olyan is jelentkezik, mely 40,000 korona alaptőkével boldogítva a székelyföldet, 7,372 korona tiszta nyereségre mutathat rá, de első helyre mégis a székelyföld boldogítására való törekvésében ama dicső kis intézet való, mely 40,000 korona alaptőke mellett kizárólag a váltóüzletből 12,161 korona tiszta évi jövedelmet mutat ki.

Csoda-e, ha 10 év alatt 100%-al növekedett a váltóadósság és hogy a székelyföldön az árverések dobpergése ébresztő és altató zenéje kicsiknek és nagyoknak?

VI.

A tüneteket láttuk, megállapíthatjuk a bajt. A székelyföldön a hiteligények legnagyobb részét a kis pénzüzetek drága váltókölcsönöi elégítik ki. E hitel eredményeit is láttuk. De hisz más eredmény nem is állhatott elő. Akinek 10—20% kamatot kell fizetnie, kezeseket kell keresnie, azokat is napszámmal vagy pénzzel fizetni, annak a váltóhitel végromlását jelenti. Még akkor is, ha kezesei nem hagyják cserben, még akkor is, ha egy ideig a kamatot pontosan fizeti és egyszer-máskor emberfeletti erőlködéssel nagyon kis mértékben törleszt-

get is. De ha csak egyszer valami baj jő közbe, ha a váltó perre kerül, ha a végrehajtás hosszadalmas és rémségesen drága eljárása kezdetét vette, akkor évek hosszú munkája hiábavaló volt.

E bajokon alaposan kell segíteni. Hozzáférhetővé kell tenni a kis emberek részére a nekik megfelelő kölcsönöket. Az utolsó években e tekintetben történtek is lépések. Az „Erdélyrészi jelzáloghitelbank“ kifejezetten a jelzálogüzletnek az erdélyi részekben való kultiválása érdekében alakult meg; az „Agrár takarékpénztár r. t. Marosvásárhelyt“ is teljes odaadással foglalkozik a kis gazdák kölcsönügyeivel és jelenleg már tekintélyes összegekkel járult hozzá a viszonyok javításához. Egy ideig a „Földhitelintézet“ is székelyudvarhelyi kirendeltsége útján helyezett el jelzálogkölcsönöket a székelyföldön, majd Sepsiszentgyörgyön a „Magyar Jelzálog Hitelbank“ létesített kirendeltséget. Néhány hónapja pedig annak, hogy a székelyföldi kormánybiztosság egykori vezérének, a székelyföld érdekében örökemlékü munkásságot kifejtett Sándor János volt belügyi államtitkárnak kezdeményezésére a „Kisbirtokosok Országos Földhitelintézete“ létesített Marosvásárhelyt kirendeltséget, mely a székelyföldi kormánybiztosság jelenlegi nagy tevékenységű vezetőjének Dr. Koós Mihálynak támogatásával már is jelentékeny eredményeket ért el.

Mindezek azonban a létező nagy bajokon nem fognak segíteni. Ezek segíthetnek ott, hol konverzióról van szó; hol rendes körülmények között, kellő idővel, körültekintéssel meg lehet az új kölcsönt csinálni, hol a felajánlott kölcsönalap is bő fedezetet nyújt. Mindezekkel azonban mai szervezetükben a nemzetiségi intézetekkel még csak versenyezni sem lehet. Egyfelől az ezek által adott kis kölcsönök még mindig igen drágák, aminek azonban nemesak az intézetek az okai. Ha tekintetbe vesszük, hogy egy kisebb kölcsön lebonyolításánál mibe kerülnek csak a telekjegyzőkönyvek beszerzései, főleg az erdélyi részekben, hol gyakran 8—10 telekjegyzőkönyvet kell kisebb birtokoknál beszerezni, mibe a birtokívek kiállítása, bélyegei, adóslevelek bélyegei, bekeblezési illetek, bekeblezési munkadíjak, árfolyamdifferentiák, ugy bizony, a kis kölcsönök lebonyolítása a legjobb indulat mellett is nagyon sokba kerül a kisgazdáknak.

De meg ezen intézetek egyikének sincs meg az egész székelyföldre kiterjedő szervezete, és az ügyek megfelelő gyors

lebonyolítása, az emberek bajaival való beható foglalkozásról, valódi segélynyújtásról nincs itt szó.

És ha még a kölcsönök új kihelyezésénél lehet némi eredményekre reámutatni, de a megakadt, a bajba került ember segítséget alig tud szerezni. Ki törődik ma az erdélyrészi pénzügyintézeteknél azzal, hogy kié lesz az árverés alá kerülő birtok. Együttes működésről, kölcsönös támogatásról az erdélyrészi magyar intézeteknél ne is beszéljünk. E szó birtokpolitika, nemzeti missió teljesítése a takarékpénztárak évkönyveiben ismeretlen fogalom. A kis intézeteknek nagyobb feladatok elvégzésére nincs megfelelő tőkájük, a nagy intézetek kényelmesek és gyorsan óhajtják a jövedelmet. Így azután a nemzetiiségi intézetek csinálják helyettünk a birtokpolitikát. Ha ma добра kerül az erdélyi részekben valamely magyar birtok, mit törődik a hitelező intézet azzal, hogy az kinek kezébe jut? Neki csak egy gondja, egy törekvése van, megmenteni a követelését. Birtokot szerezni? Isten ments. Egy órára sem. Micsoda gondot okoz majd annak bár ideiglenes kezelése? Megfelelő kamatoztatása? És micsoda emberfeletti feladat néhány hónapon át magyar vevőt keresni a birtok részére? Micsoda szépség-hiba majd a gondosan elkészített mérlegben, hogy ott megvett ingatlanok is szerepelnek és hogy takarékpénztári műnyelven fejezzem ki magam, milyen nagy üzleti hiba, hogy ime a folyton forogni vágyó tőkének egy része *immobilizálva* van.

De nem akarok igazságtalan lenni; a mai szervezet mellett, hol az erdélyrészi intézetek majdnem kizárólag a váltóleszámitolásra mint egyetlen jó üzletre vannak alapítva, ezek nem is vállalkozhatnak nagyobb feladatokra, nem is vállalkozhatnak arra, hogy birtokpolitikát csináljanak. A fővárosi intézetek kirendeltségei természetesen még kevésbé. Így azután, midőn valamely birtok árverés alá kerül, az intézet minden más tekintet mellőzésével árverel míg követelése megtérül, azután valaki többet ígér bár egy fillérrel és potom áron jut a birtokhoz a román pap, tanító, jegyző, szatócs és alakul ki lassan, de céltudatos törekvéssel az új erdélyi középosztály.

Kis eszközökkel, fél rendszabályokkal nem lehet e bajokon segíteni. Nemesak arról lehet és kell beszélünk, hogy miként lehet az erdélyi magyar birtokos osztálynak a megfelelő hitelforrásokat megnyitni, hanem új szellemet kell bevinnünk az erdélyi részek magyar pénzügyintézeteibe.

Fel kell ébreszteniünk az erdélyi társadalom szunnyadó közszellemét és a ma még csak üzérkedő pénzügyintézetekből meg kell alkotnunk az erdélyi részekben a nemzeti, a faji politika szilárd védbástyáit. Erős szervezetet kell teremteniünk, mely kapcsolatba hozza a jobb erdélyi magyar intézeteket. A szervezetnek a székelyföld minden részében lennének az intézetek révén megbízottjai; minden árverésről hivatalosan kellene értesülnie, és ez előre gondoskodnék arról, hogy egyesek, vagy kisebb-nagyobb társaságok, kik részére a megfelelő törlesztő kölcsönök biztosíthatnak, vegyék meg az árverés alá kerülő ingatlanokat. Hány birtokot lehetett volna már eddig is megmenteni a magyarság részére? A szervezetnek nemcsak a székely vármegyékre kellene kiterjeszkednie, hanem be kellene hatolnia a nemzetiségi vármegyékbe is, hol ma a magyarság teljesen magára van hagyatva.

E szervezet létesítésénél az államnak kellene közbelépnie. Sohasem hirdetem, itt sem akarom hirdetni az államhatalom túlterjeszkedését, az állami omnipotenciát; de itt az állam támogatására feltétlen szükség van. Azt az erőt, melyet a társadalom részletekben juttat az államhatalomnak, az államnak fokozott mértékben kell a társadalom rendelkezésére bocsátania. Az államnak kell a maga erejét latba vetnie, hogy az erdélyi részekben mielőbb oly hatalmas szervezet létesüljön, amely nemesak hitelt nyújt, hanem birtokpolitikát csinál. Erdély magyarságáról van itt szó! Mellékesen nem lehet a hazát megmenteni és mellékesen nem foglalkozhatik valamely intézet az erdélyi részek magyarságának hitelügyével sem. Erős, hatalmas, csak e célnak szolgáló külön szervezet kell tehát.

Nem az az óhajom, hogy maga az állam állítson fel ily intézetet. Nem is állami földtehermentesítést akarok. Maga az állami, a hivatali jelleg oly nehézkessé tenné az intézet működését, mely előre kizárná a sikert; hanem az államnak törvényhozási aktus révén oly kedvezményeket kellene biztosítani az intézet részére, hogy maga az elhelyezést kereső tőke készséggel vállalkozzék annak létesítésére. Az állam az intézet részére a jövedelem bizonyos részéig adómentességet kellene engedélyezzen; a kölcsönöknek lebonnyolításánál — szintén bizonyos megállapítandó összegig — teljes bélyeg- és illetékmentességet; az árvapénzek, közalapoknak az intézet zálogleveleiben való elhelyezése szintén megadandó és ezek mér-

sékelt kamatozását az államnak kellene garantíroznia. Az állam áldozatoktól itt nem riadhat vissza; hisz áldozatot hozott akkor is, amidőn a „Kisbirtokosok Országos földhitelintézetének“ alapításakor 1.000.000 korona alapítványt tett; teljes bélyeg- és illetékmentességet engedélyezett a szőlők felújításához szükséges kölcsönöknél, és messzire menő kedvezményekben részesíti az iparvállalatokat is. Meg kell mozdítani e hatalmas intézet céljaira a nagy pénzügyintézeteket, de magát az egész magyar társadalmat is. Nem szabad hinnünk, hogy az intézet által kibocsátandó záloglevelek nem fognak elhelyezést találni; csak hozzá kell szoktatnunk társadalmunkat a záloglevelek vételéhez. Ez főleg ma, midőn a betétek kamatja mindenütt leszállítatik, nem lenne nehéz feladat.

Az intézet érdekében az egész erdélyrészi társadalomnak meg kellene mozdulnia. Közigazgatási tisztviselők, papok, tanítók, gazdatisztek, a társadalom minden rendű és rangu embereit kellene bizalmi férfiak gyanánt megnyerni. Alig képzelhető oly kisebb kerület, melyben néhány önzetlen, lelkes, szolgálatkész emberre ne lehessen számítani. Ott vannak az „Emke“ fiókjai, a „székely társaságok“ melyek mindannyian lelkes ügynökei lennének ez ügynek. De ez intézet meg is kellene hogy feleljen feladatának. Embereiben lelkesedést és odaadást kell keresnie. Emberekre lesz ott szükség, kik nem rideg közönnyel végzik hivatalos teendőiket, hanem a telekkönyvek száraz adataiból is meghallják a birtokáért küzdő ember rimánkodását.

Egyszer már le kell szállanunk az osztalékpolitika magas piedestáljáról a néphez és ha ez annyival járult hozzá keserves filléreivel a nagy osztalékokhoz, most már szeretettel és támogatással adjunk vissza valamit e népnek, mert Istenemre mondom, maholnap nem lesz kinek adni, de nem is lesz kitől venni.

Csüggedéssel és vállvonogatással bajokat gyógyítani, új utakat megtörni nem lehet. És mily szomorúan hangzik, hogy ujnak kell mondanom a törekvést az erdélyi pénzügyintézetekkel nemzeti politikát csinálni. A kételkedés és gúny azokat, kiknek lelke a magyar nemzet jövőjébe vetett hittel van telítve, meg nem tántoríthatja. Amit a nemzetiségek fanatizmusa meg tudott teremteni, hogy gyengítsen bennünket, azt meg kell tudni teremteni a szeretetnek is, azt meg kell tudnunk valósítani saját fajunk, saját nemzeti aspirációink megvédésére. Az lehetetlen,

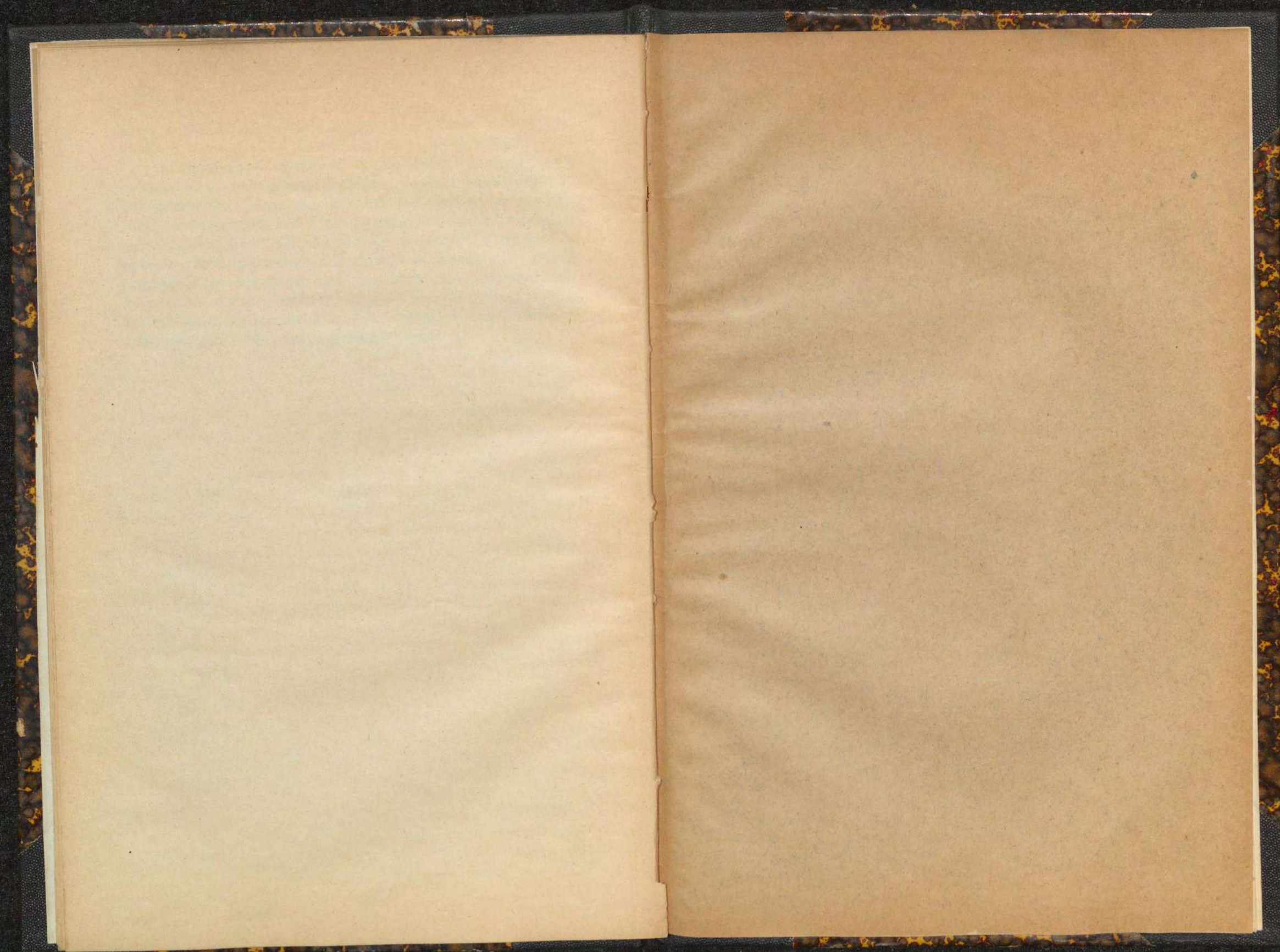

hogy a gyűlölet alkotóképes legyen, és a földhöz való ragaszkodás, a hazafiúi érzés tehetetlenné tegye az embereket.

A nemzetiségi intézetek diadalmasan vonulnak be a székelyföldre, szinte ellentállás, szinte megfelelő verseny nélkül. Ez veszedelmet jelent. Kongatnunk kell hát a harangokat! Hadd jelentkezzenek azok, kik dolgozni akarnak a székelyföld megmentésén. Hadd álljunk oda át mindannyian elfojtani a gyűlölet tüzét, eltakarítani a romokat; és azután erős kézzel, csüggedést és lemondást nem ismerő hittel, megtántorodást nem ismerő akarattal működjünk együtt azon, hogy az maradjon a székelyföld, mi ezer éven át volt, védbástyája az erdélyrészi magyarságnak, védbástyája szeretett hazánknak.

2007

555-

200.-

1971

207
1003

NKE EKK KTK Kari Könyvtár

00073073

Pécs, pécsi Di
Mened. hio

Helyben

A. S. Magyarországi népdalok
olajbakk.

